

Historisch Nieuwsblad 24 (2015) 1. jaargang p. 90-91

Een rebelse royalist

Het eigenzinnige leven van Marie Anne Tellegen

DE BEROEMDE FOTO waarop Marie Anne Tellegen (1893-1976) achter koningin Juliana staat terwijl de vorstin in 1954 het Statuut voor het Koninkrijk met de West tekent, siert het omslag van haar zojuist verschenen biografie. Tellegen ziet er streng uit: zwart gekleed en haren in een knotje.

Tellegen was ooit een belangrijke factor in het openbare leven. Na een bestaan als hoge ambtenaar in Utrecht en als verzetsstrijder werd ze na de oorlog directeur van het Kabinet der Koningin, eerst onder Wilhelmina en het langst onder Juliana. Uit de biografie die oud-redacteur van *NRC Handelsblad* W.H. Weenink nu publiceert, komt Tellegen naar voren als een zelfbewuste, integere vrouw, die als feministe, bestuurder en vertrouweling van het koningshuis respect afdwong en

Vrouw achter de troon.
Marie Anne Tellegen 1893-1976

W.H. Weenink
460 p. Boom,
€ 24,90

menige minister zelfs angst inboezemde.

Vrijheid van denken, vrijheid van handelen en emancipatie liggen in het voorgeslacht van Marie Anne Tellegen besloten, zo maakt Weenink in deze degelijke biografie duidelijk. Haar grootvader keerde zich af van de paus en werd lid van de hervormde kerk, haar vader was een sociaal geëngageerde ambtenaar en later burgemeester van Amsterdam. Maar haar echte vorming krijgt Tellegen door haar contact met Carry van Bruggen en Frans Coenen. Haar brieven aan de rebelse schrijfster Van Bruggen ondertekent ze met 'Black Boy' – misschien hebben ze een liefdesrelatie. Zeker is in elk geval dat de gehuwde schrijver en literatuurcriticus Frans Coenen de minnaar van Carry van Bruggen is

Sietske van der Veen interviewde W.H. Weenink, de schrijver van deze biografie. Lees het interview op historischnieuwsblad.nl/nederlandsepolitiek.

en ook van Marie Anne Tellegen. De verhouding tussen Marie en de 27 jaar oudere Coenen is behalve intellectueel inspirerend ook seksueel dynamisch. Marie voegt zich in een sadomasochistisch seksspel 'waarin zij zich aan hem onderwerpt en hij haar kastijdt'. Een tijdelijke 'impotentie' mag de pret niet drukken. 'De slagen worden intenser door de aankoop van een zweepje, als sinterklaascadeau.'

De relatie loopt ten einde omdat Coenen zijn heil na twaalf jaar bij een ander zoekt. Tellegen raakt in een depressie. Of het door haar ervaring met Coenen komt weten we niet, maar ze blijft daarna een alleenstaande vrouw. Het is niet zeker of dit uit frustratie is of omdat ze mordicus tegen het huwelijk is. Het portret van Frans blijft altijd op haar schoorsteenmantel staan.

Tellegen studeert rechten in Utrecht. Ze wordt actief in de studentenbeweging en treedt vervolgens in dienst van de Provinciale Griffie in Utrecht. Ze is een linkse ambtenaar; dat blijkt uit haar lidmaatschap van het Genootschap Nederland-U.D.S.S.R., waarvoor ze overigens in 1934 moet bedanken, omdat het kabinet-Colijn het op de lijst van verboden organisaties plaatst. Ze zit in het hoofdbestuur

RASPOETIN?
MARIE ANNE
TELLEGEN OP
SOESTDIJK
Foto NA/
Spaarnestad
Photo

van de Nederlandsche Vereeniging voor Vrouwenbelangen en Gelijk Staatsburgerschap, die zich verzet tegen wetten die getrouwde vrouwen belemmeren om te gaan werken. Als de oorlog uitbreekt, neemt Tellegen ontslag als ambtenaar van de gemeente Utrecht, omdat ze niet met de nieuwe NSB-burgemeester wil samenwerken, en gaat in het verzet.

Vanuit haar woning aan de Maliebaan organiseert Tellegen onderduikadressen voor kinderen. Ze schrijft plannen voor de naoorlogse verzetspensioenregeling en is betrokken bij de voorbereidingen van de Spoorwegstaking. Na de oorlog wordt ze door Wilhelmina gevraagd als directeur van het Kabinet der Koningin, de eerste vrouw in deze functie, een *trait-d'union* tussen staatshoofd en politiek. Tellegen heeft zo veel macht dat ze de in 1940 afgezette premier Dirk Jan de Geer zijn onderscheidingen kan laten afnemen. Ook in de ingewikkelde verhouding tussen prins Bernhard en koningin Juliana speelt ze een intrigerende rol door beiden te adviseren. Pikant is dat ze de afscheidsbrief van King Kong, de dubbelspion die in 1946 zelfmoord pleegde, uit de openbaarheid houdt. In deze brief wordt Bernhard van hoogverraad beschuldigd. Pas jaren later wordt dit explosieve document in haar privéarchief gevonden. Uiteindelijk was ze toch meer Raspoetin dan rebel, hoewel Weenink concludeert dat Tellegen meer rebel dan royalist was.

.....
Hans Renders is directeur van het Biografie Instituut (RUG) en bespreekt elke maand een recent verschenen biografie.